

ANNEKE VAN BAALEN

Het schuim der natie

Een boek veroudert tegenwoordig binnen het jaar. Daarom bestaan de meeste boeken over wetenschap en politiek uit een samenvatting van een stapel vorige boeken, opgefleurd met één nieuwe gedachte of anekdote. Op zo'n manier word je natuurlijk nooit een erflaatster: dan moet je iets schrijven dat niet meteen voor industriële productie geschikt gemaakt kan worden.

De feministische boekenkast bevat gelukkig een aardig plankje erflaatsters; en de uniekste daarvan is het *SCUM-Manifesto* van Valerie Solanas uit 1968². Het Schuim (der natie) kondigt de oprichting van de Society for Cutting Up Men aan. De Nederlandse vertaling zegt ons minder; goed, Bond tot het Uitroeien van Mannen, maar wat is Bum? Solanas was zelf, in de oude anarchistische traditie, al begonnen door een niet helemaal goed gericht schot op Andy Warhol te lossen. Zij verdween in de inrichting maar het Manifest werd gepubliceerd - ingeklemd tussen voor- en nawoorden van mannen die uitvoerig vertellen hoe onmogelijk zij is en dat ze de haren tussen haar wenkbrauwen niet uittrok - alsof ze zelfs op papier door twee agenten opgebracht moest worden.

Het *SCUM-Manifesto* is uniek omdat het het enige feministische werkstuk is dat over *mannen* gaat. Virginia Woolf had al zestig jaar eerder vastgesteld dat er boekenkasten vol geschreven zijn over De Vrouw, maar voegde daar zelf De Vrouw En De Roman aan toe; Simone de Beauvoir verweet mannen dat ze zichzelf als uitgangspunt nemen, maar vulde een dik boek met de reactie van *vrouwen* op dit verschijnsel; de gehele tweede golf verklaarde niet tégen mannen, maar vóór vrouwen te zijn en zette zich aan de definitieve ontsluiting van het Feminine Mystique. In 1984 was de toestand zo erg geworden dat Marijke Ekelschot moest oproepen tot Herwaardering van de mannenhaat - of is er aan de man misschien geen haatbare kraak of smaak meer te bekennen?

Zijn lege Y-chromosoom

Voor wie dat denkt, is Solanas nog even aktueel als in 1968. Mannen zijn juist zo erg omdat ze vervelend zijn. En ze zijn zo vervelend omdat ze geen volledige mensen zijn: biologisch niet in orde. Zijn lege Y-chromosoom maakt de man tot een onvolledige vrouw. Daarom acht Solanas een eugenetische strategie - selektief uitroeien - de enig mogelijke. Vanwege het biologische uitgangspunt mist zij dan wel de kans op een analyse van het verschijnsel man, maar daar heeft ze geen last van: in tegenstelling tot haar seksistische en racistische tegenstanders doet ze geen pogingen van het wetenschapsgeloof te profiteren. Ze gaat meteen over tot een beschrijving van haar objekt, die 22 van de 35 bladzijden van haar manifest vult (10 pagina's zijn voor SCUM en wat die allemaal met mannen gaat doen; voor De Vrouw blijven er nog geen drie over):

'De man is volmaakt egocentrisch, in zichzelf opgesloten en niet in staat met anderen mee te voelen of zich met anderen te vereenzelvigen, niet in staat tot liefde, vriendschap, genegenheid of tederheid. Hij is een volledig geïsoleerde eenheid, onbekwaam tot een relatie met wie dan ook. Zijn reacties komen geheel en al voort uit de buik; niet uit het hoofd; zijn intelligentie is louter een werktuig in dienst van zijn eigen neigingen en behoeften. Hij is niet in staat tot psychische hartstocht en tot geestelijke wisselwerking. Hij kan iets alleen en uitsluitend in verband brengen met zijn eigen fysische gewaarwordingen. Hij is een half dode, niet tot reactie in staat zijnde vleesklomp, onbekwaam tot het schenken of genieten van genoeg en geluk. Dus is hij in het gunstigste geval stomvervelend, een onschadelijke nul - aangezien alleen diegenen aardig zijn, die de mogelijkheid bezitten zich in anderen te verdiepen. Hij zit gevangen in de schemertoestand tussen mensen en apen en is er veel erger aan toe dan de apen omdat hij in tegenstelling tot de apen in staat is tot een grote

¹ Verschenen in de serie 'Erflaatsters' in *Surplus*, jrgng 1, nr 1, 1987

² Valerie Solanas, *S.C.U.M.-Manifesto*. The Olympia Press, New York, 1968. Ned. vert. *Bond tot het uitroeien van mannen*, SCUM, Society for Cutting up Men. De Bezige Bij, Amsterdam, 1971

verscheidenheid aan negatieve gevoelens - haat, afgunst, minachting, afkeer, schuld, schaamte, twijfel - en bovendien is hij zich *bewust* van wat hij is en niet is.'

Vrolijke wraak?

Het is duidelijk dat de man van de wereld een stronchoop gemaakt heeft. Helaas is er geen hoop dat vrouwen het bestel zullen laten instorten door de mannen in de steek te laten, want de meeste vrouwen, vooral die uit de bevoorrechte middenklassen, zijn door hun vaders al net zo mannelijk gemaakt als zichzelf.

Bij sommige vrouwen komt deze tekst waar nog ontelbaar meer fraaie beledigingen in staan hard aan; andere worden er juist heel vrolijk van. Vrouwen - feministen dus ook - blijken toch steeds weer te verdringen hóe vervelend ze mannen vinden: zowel schrik als vrolijkheid zijn reacties op deze abrupte evokatie van het verdrongene. Solanas' Manifest hoort dan ook niet in de eerste plaats thuis in de politiek, maar in de kunst; niet in de werkelijkheid van bewegingen en organisaties, maar bij de vormgeving van onze wensdroom van wraak. Op dezelfde manier lokte Marleen Gorris al die vrouwen die niets van het feminisme willen weten naar De Stilte rond Christine M – om eindelijk eens een man stuk te hakken. Natuurlijk is het manifest ook griezelig - net zoals alle andere biologische redeneringen over de superioriteit en inferioriteit van bepaalde merken mensen. De vrouwenbeweging van de tweede golf is voor biologische argumenten niet immuun gebleken. Erger nog, ze werden niet gebruikt om mannen af te kraken, maar om het moederschap te verheerlijken. Volgens Solanas is dat ook de schuld van de mannen: ze hebben vrouwen uit de middenstand zo verdierlijkt dat zij 'baringsweeën als iets heel bijzonders willen zien'.

Solanas heeft voor het zelfinzicht van vrouwen van alles te bieden, maar haar blijvende waarde ligt toch in haar pleidooi voor de mannenhaat. Feminisme zonder mannenhaat leidt immers tot vrouwenstudies of erger. Een beweging die geen andere vijanden heeft dan 'de cultuur', 'het patriarchaat' of 'anderen' vervalt in zelfbespiegeling. Historische en culturele benaderingen zijn een luxe die de onderdrukten zich alleen kunnen permitteren als zij een *surplus* aan haat kunnen garanderen, anders vervallen zij onherroepelijk tot begrip voor de tegenstanders.